

Bioinformatika és genomanalízis az
orvostudományban

Szekvenciaillesztés

Cserző Miklós

2018

A mai előadás

- A szekvencia illesztés elméleti alapja
- Az AAindex adatbázis, aminosavak hasonlósága
- Pontozómátrixok
- Az illesztőfelület
- Needleman-Wunsch algoritmus
- Smith–Waterman algoritmus
- Résbüntetési sémák

Az evolúció molekuláris modellje

- Sorozatos másolási hibák sejtosztódáskor
 - Pontmutációk
 - Beszúrás
 - Törlés
- Minden köztes állapot életképes
- A végső állapotban a hibák felhalmozva jelennek meg

ANCIENTVARIANT
ANCIENTVARYANT
ANCIENTVARYAN-
ANCIENTVATYAN-
ANCIENT-ATYAN-
ENCIENT-ATYAN-
-ECIENT-ATYAN-
-ECIENT--TYAN-
-ECIENT--TYAE-
-ECIENT--TYPE-
RECIENT--TYPE-
REC-ENT--TYPE-

A probléma bionformatikai szempontból

- Csak az evolúciós folyamat végeredményét látjuk – a köztes lépéseket nem:
- Két vagy több, közös őstől származó modern szekvencia
- A kihalt változatok nem érhetők el
- Mi annak a valószínűsége, hogy két adott szekvencia közös őstől származik?

Két professzor játszik

- Mondok egy szekvencia részletet, találd ki melyikről van szó.
- Inkább kezd el mondani a részletet betűnként és megállítalak, ha kitaláltam.
- Az nyer, aki rövidebb részlet alapján kitalálja.
- Csak igazi szekvenciát ér mondani!
Mi legyen a játék stratégiája?

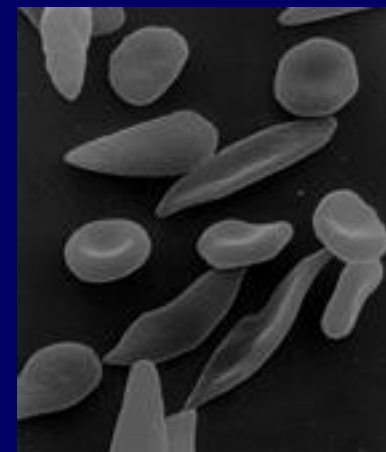

Megfontolások DNS (RNS) esetén:

- 4 betűs ABC (2011, bin: 11111011011)
- Egy n hosszú fragmensből 4^n változat lehetséges
- DNS: A pontmutáció nem változtatja meg lényegesen a szerkezetet, stabilitást – minden helyettesítés ugyan olyan jó
- Ez RNS-re nem áll!

Fehérje esetén

- 20 betűs ABC (2011, hex: 7DB)
- 20^n számú változat
- A térszerkezet kitüntetetten fontos
- Az aminosavak eltérő mértékben képesek helyettesíteni egymást
- Egyetlen rossz csere tönkreteszi az egész fehérjét

Aminósavak tulajdonságai

Twenty-One Amino Acids

⊕ Positive ⊖ Negative
• Side chain charge at physiological pH 7.4

A. Amino Acids with Electrically Charged Side Chains

Positive

Arginine (Arg) **R** pKa 3.09, pKa 9.09, pKa 12.10
 Histidine (His) **H** pKa 1.70, pKa 6.04
 Lysine (Lys) **K** pKa 3.15, pKa 9.16, pKa 10.67

Negative

Aspartic Acid (Asp) **D** pKa 1.95, pKa 3.71, pKa 9.82
 Glutamic Acid (Glu) **E** pKa 2.16, pKa 4.15, pKa 9.68

B. Amino Acids with Polar Uncharged Side Chains

Serine (Ser) **S** pKa 2.13, pKa 9.05
 Threonine (Thr) **T** pKa 2.20, pKa 8.76
 Asparagine (Asn) **N** pKa 2.16, pKa 6.70, pKa 9.89
 Glutamine (Gln) **Q** pKa 2.19, pKa 6.00, pKa 9.89

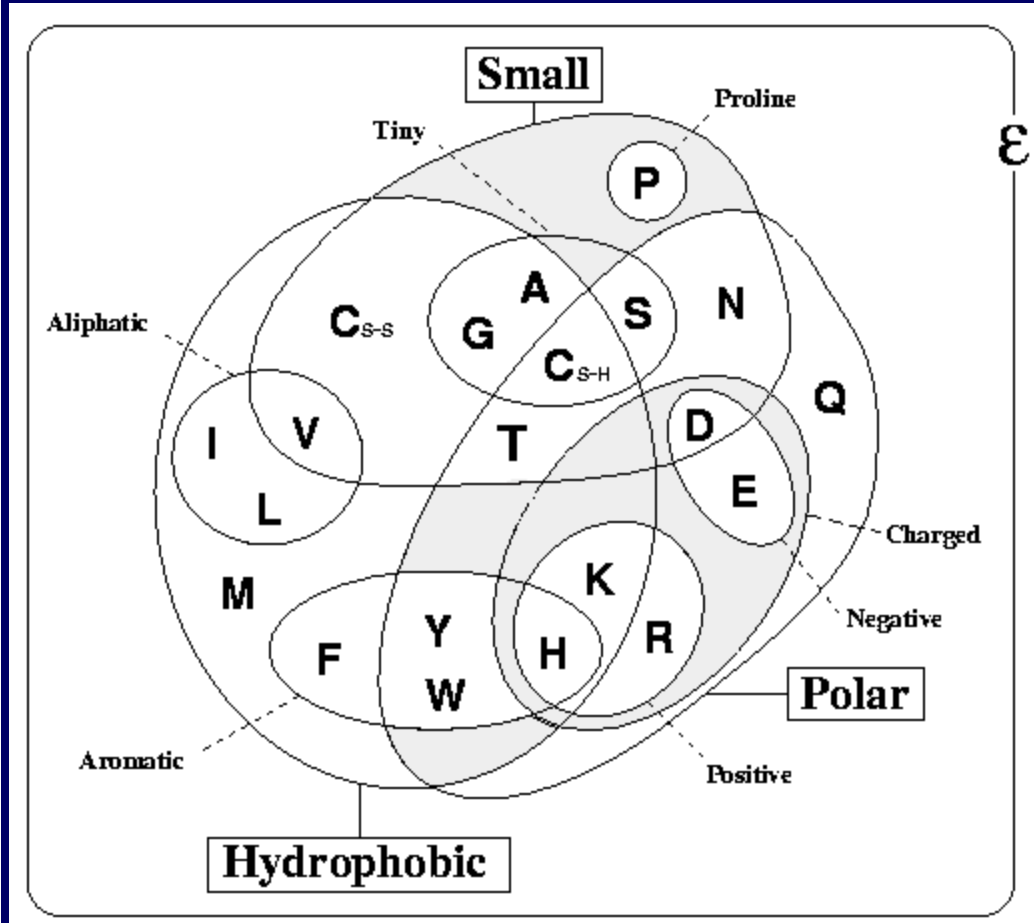
C. Special Cases

Cysteine (Cys) **C** pKa 1.97, pKa 8.14, pKa 10.28
 Selenocysteine (Sec) **U** pKa 1.9, pKa 10
 Glycine (Gly) **G** pKa 2.34, pKa 9.68
 Proline (Pro) **P** pKa 1.93, pKa 10.47

D. Amino Acids with Hydrophobic Side Chain

Alanine (Ala) **A** pKa 2.35, pKa 9.71
 Valine (Val) **V** pKa 2.27, pKa 9.52
 Isoleucine (Ile) **I** pKa 2.26, pKa 8.93, pKa 9.92
 Leucine (Leu) **L** pKa 2.32, pKa 9.08, pKa 9.98
 Methionine (Met) **M** pKa 2.16, pKa 9.18
 Phenylalanine (Phe) **F** pKa 2.18, pKa 9.29
 Tyrosine (Tyr) **Y** pKa 2.24, pKa 9.04, pKa 10
 Tryptophan (Trp) **W** pKa 2.38, pKa 9.34

pKa Data: CRC Handbook of Chemistry, v. 2010
 Dan Copican, Department of Medical Biophysics, University of Toronto 2011

A hidrofóbicitás

- A fehérje térszerkezet kialakulásának hajtóereje, stabilitásának kulcsa
- Komplex jelenség: rengeteg mikroszkópikus erő makroszkópikus eredője
- Lehet mérni: megoszlási hányados, reverz fázisú kromatográfia
- Viszont csak mesterséges körülmények között

Az AAindex adatbázis

- Az aminosavak tulajdonágai egybegyűjtve:
<http://www.genome.jp/aaindex/>

AAindex

Amino acid indices, substitution matrices and pair-wise contact potentials

AAindex is a database of numerical indices representing various physicochemical and biochemical properties of amino acids and pairs of amino acids. AAindex consists of three sections now: AAindex1 for the amino acid index of 20 numerical values, AAindex2 for the amino acid mutation matrix and AAindex3 for the statistical protein contact potentials. All data are derived from published literature.

List of 544 Amino Acid Indices in AAindex ver.9.1

The columns correspond to the AAindex accession number and the description of each index.

ANDN920101 alpha-CH chemical shifts (Andersen et al., 1992)
ARGP820101 Hydrophobicity index (Argos et al., 1982)
ARGP820102 Signal sequence helical potential (Argos et al., 1982)
ARGP820103 Membrane-buried preference parameters (Argos et al., 1982)
BEGF750101 Conformational parameter of inner helix (Beghin-Dirkx, 1975)
BEGF750102 Conformational parameter of beta-structure (Beghin-Dirkx, 1975)
BEGF750103 Conformational parameter of beta-turn (Beghin-Dirkx, 1975)
BHAR880101 Average flexibility indices (Bhaskaran-Ponnuswamy, 1988)
BIGC670101 Residue volume (Bigelow, 1967)
BIOV880101 Information value for accessibility; average fraction 35% (Biou et al., 1988)
BIOV880102 Information value for accessibility; average fraction 23% (Biou et al., 1988)
BROC820101 Retention coefficient in TFA (Browne et al., 1982)
BROC820102 Retention coefficient in HFBA (Browne et al., 1982)
BULH740101 Transfer free energy to surface (Bull-Breese, 1974)
BULH740102 Apparent partial specific volume (Bull-Breese, 1974)
BUNA790101 alpha-NH chemical shifts (Bundi-Wuthrich, 1979)
BUNA790102 alpha-CH chemical shifts (Bundi-Wuthrich, 1979)
BUNA790103 Spin-spin coupling constants 3JH_{alpha}-NH (Bundi-Wuthrich, 1979)
BURA740101 Normalized frequency of alpha-helix (Burgess et al., 1974)
BURA740102 Normalized frequency of extended structure (Burgess et al., 1974)
CHAM810101 Steric parameter (Charton, 1981)
CHAM820101 Polarizability parameter (Charton-Charton, 1982)
CHAM820102 Free energy of solution in water, kcal/mole (Charton-Charton, 1982)
CHAM830101 The Chou-Fasman parameter of the coil conformation (Charton-Charton, 1983)
CHAM830102 A parameter defined from the residuals obtained from the best correlation of
CHAM830103 The number of atoms in the side chain labelled 1+1 (Charton-Charton, 1983)
CHAM830104 The number of atoms in the side chain labelled 2+1 (Charton-Charton, 1983)
CHAM830105 The number of atoms in the side chain labelled 3+1 (Charton-Charton, 1983)
CHAM830106 The number of bonds in the longest chain (Charton-Charton, 1983)
CHAM830107 A parameter of charge transfer capability (Charton-Charton, 1983)
CHAM830108 A parameter of charge transfer donor capability (Charton-Charton, 1983)
CHOC750101 Average volume of buried residue (Chothia, 1975)

GenomeNet

Database: AAindex

Entry: CHAM810101

LinkDB: [CHAM810101](#)

H CHAM810101

D Steric parameter (Charton, 1981)

R LIT:2004112b PMID:7300379

A Charton, M.

T Protein folding and the genetic code: An alternative quantitative model

J J. Theor. Biol. 91, 115-123 (1981) (Pro !)

C [FAUJ880102](#) 0.881 [LEVM760104](#) -0.818 [KIMC930101](#) -0.848

I	A/L	R/K	N/M	D/F	C/P	Q/S	E/T	G/W	H/Y	I/V
	0.52	0.68	0.76	0.76	0.62	0.68	0.68	0.00	0.70	1.02
	0.98	0.68	0.78	0.70	0.36	0.53	0.50	0.70	0.70	0.76

//

DBGET integrated database retrieval system

GenomeNet

Database: AAindex

Entry: BIGC670101

LinkDB: [BIGC670101](#)

H BIGC670101

D Residue volume (Bigelow, 1967)

R LIT:2004108b PMID:6048539

A Bigelow, C.C.

T On the average hydrophobicity of proteins and the relation between it and protein structure

J J. Theor. Biol. 16, 187-211 (1967) (Asn Gln 5.0)

C	GOLD730102	1.000	KRIW790103	0.993	TSAJ990101	0.993
	TSAJ990102	0.992	CHOC750101	0.990	GRAR740103	0.984
	FAUJ880103	0.972	CHAM820101	0.966	HARY940101	0.960
	CHOC760101	0.960	PONJ960101	0.950	FASG760101	0.919
	LEVM760105	0.913	ROSG850101	0.910	DAWD720101	0.903
	LEVM760102	0.896	ZHOH040102	0.884	LEVM760106	0.876
	CHAM830106	0.870	LEVM760107	0.863	FAUJ880106	0.860
	RADA880106	0.856	MCMT640101	0.814	RADA880103	-0.865

I	A/L	R/K	N/M	D/F	C/P	Q/S	E/T	G/W	H/Y	I/V
	52.6	109.1	75.7	68.4	68.3	89.7	84.7	36.3	91.9	102.0
	102.0	105.1	97.7	113.9	73.6	54.9	71.2	135.4	116.2	85.1

//

DBGET integrated database retrieval system

List of 94 Amino Acid Matrices in AAindex ver.9.1

The columns correspond to the AAindex accession number and the description of each matrix.

ALTS910101 The PAM-120 matrix (Altschul, 1991)
BENS940101 Log-odds scoring matrix collected in 6.4-8.7 PAM (Benner et al., 1994)
BENS940102 Log-odds scoring matrix collected in 22-29 PAM (Benner et al., 1994)
BENS940103 Log-odds scoring matrix collected in 74-100 PAM (Benner et al., 1994)
BENS940104 Genetic code matrix (Benner et al., 1994)
CSEM940101 Residue replace ability matrix (Cserzo et al., 1994)
DAYM780301 Log odds matrix for 250 PAMs (Dayhoff et al., 1978)
FEND850101 Structure-Genetic matrix (Feng et al., 1985)
FITW660101 Mutation values for the interconversion of amino acid pairs (Fitch, 1966)
GEOD900101 Hydrophobicity scoring matrix (George et al., 1990)
GONG920101 The mutation matrix for initially aligning (Gonnet et al., 1992)
GRAR740104 Chemical distance (Grantham, 1974)
HENS920101 BLOSUM45 substitution matrix (Henikoff-Henikoff, 1992)
HENS920102 BLOSUM62 substitution matrix (Henikoff-Henikoff, 1992)
HENS920103 BLOSUM80 substitution matrix (Henikoff-Henikoff, 1992)
JOHM930101 Structure-based amino acid scoring table (Johnson-Overington, 1993)
JOND920103 The 250 PAM PET91 matrix (Jones et al., 1992)
JOND940101 The 250 PAM transmembrane protein exchange matrix (Jones et al., 1994)
KOLA920101 Conformational similarity weight matrix (Kolaskar-Kulkarni-Kale, 1992)
LEVJ860101 The secondary structure similarity matrix (Levin et al., 1986)
LUTR910101 Structure-based comparison table for outside other class (Luthy et al., 1991)
LUTR910102 Structure-based comparison table for inside other class (Luthy et al., 1991)
LUTR910103 Structure-based comparison table for outside alpha class (Luthy et al., 1991)
LUTR910104 Structure-based comparison table for inside alpha class (Luthy et al., 1991)
LUTR910105 Structure-based comparison table for outside beta class (Luthy et al., 1991)
LUTR910106 Structure-based comparison table for inside beta class (Luthy et al., 1991)
LUTR910107 Structure-based comparison table for other class (Luthy et al., 1991)
LUTR910108 Structure-based comparison table for alpha helix class (Luthy et al., 1991)
LUTR910109 Structure-based comparison table for beta strand class (Luthy et al., 1991)
MCLA710101 The similarity of pairs of amino acids (McLachlan, 1971)
MCLA720101 Chemical similarity scores (McLachlan, 1972)
MIYS930101 Base-substitution-protein-stability matrix (Miyazawa-Jernigan, 1993)

GenomeNet

Database: AAindex

Entry: GRAR740104

LinkDB: GRAR740104

H GRAR740104

D Chemical distance (Grantham, 1974)

R LIT:2004143 PMID:4843792

A Grantham, R.

T Amino acid difference formula to help explain protein evolution

J Science 185, 862-864 (1974)

M rows = ARNDCQEGHILKMFPSTWYV, cols = ARNDCQEGHILKMFPSTWYV

```

0.
112. 0.
111. 86. 0.
126. 96. 23. 0.
195. 180. 139. 154. 0.
91. 43. 46. 61. 154. 0.
107. 54. 42. 45. 170. 29. 0.
60. 125. 80. 94. 159. 87. 98. 0.
86. 29. 68. 81. 174. 24. 40. 98. 0.
94. 97. 149. 168. 198. 109. 134. 135. 94. 0.
96. 102. 153. 172. 198. 113. 138. 138. 99. 5. 0.
106. 26. 94. 101. 202. 53. 56. 127. 32. 102. 107. 0.
84. 91. 142. 160. 196. 101. 126. 127. 87. 10. 15. 95. 0.
113. 97. 158. 177. 205. 116. 140. 153. 100. 21. 22. 102. 28. 0.
27. 103. 91. 108. 169. 76. 93. 42. 77. 95. 98. 103. 87. 114. 0.
99. 110. 46. 65. 112. 68. 80. 56. 89. 142. 145. 121. 135. 155. 74. 0.
58. 71. 65. 85. 149. 42. 65. 59. 47. 89. 92. 78. 81. 103. 38. 58. 0.
148. 101. 174. 181. 215. 130. 152. 184. 115. 61. 110. 67. 40. 147. 177. 128. 0.
112. 77. 143. 160. 194. 99. 122. 147. 83. 33. 36. 85. 36. 22. 110. 144. 92. 37. 0.
64. 96. 133. 152. 192. 96. 121. 109. 84. 29. 32. 97. 21. 50. 68. 124. 69. 88. 55. 0.
    
```

//

DBGET integrated database retrieval system

A PAM matrix sorozat

- PAM: Percentage Accepted Mutations
- Dayhoff (1978), 1572 megfigyelt pontmutáció 71 közeli rokonságban álló fehérjecsaládon
- PAM1: 1%-os mutációs hatás éri a szekvenciát
- PAM2: egymás után kétszer 1-1%-os mutációs hatás – mátrix szorzás
- Stb.. Egészen PAM250-ig

GenomeNet

Database: AAindex

Entry: DAYM780301

LinkDB: DAYM780301

H DAYM780301

D Log odds matrix for 250 PAMs (Dayhoff et al., 1978)

R

A Dayhoff, M.O., Schwartz, R.M. and Orcutt, B.C.

T A model of evolutionary change in proteins

J In "Atlas of Protein Sequence and Structure", Vol.5, Suppl.3 (Dayhoff, M.O., ed.), National Biomedical Research Foundation, Washington, D.C., p.352 (1978)

M rows = ARNDQCEGHILKMFSTWYV, cols = ARNDQCEGHILKMFSTWYV

```

2.
-2.    6.
 0.    0.    2.
 0.   -1.    2.    4.
-2.   -4.   -4.   -5.   12.
 0.    1.    1.    2.   -5.    4.
 0.   -1.    1.    3.   -5.    2.    4.
 1.   -3.    0.    1.   -3.   -1.    0.    5.
-1.   2.    2.    1.   -3.    3.    1.   -2.    6.
-1.   -2.   -2.   -2.   -2.   -2.   -2.   -3.   -2.    5.
-2.   -3.   -3.   -4.   -6.   -2.   -3.   -4.   -2.    2.    6.
-1.    3.    1.    0.   -5.    1.    0.   -2.    0.   -2.   -3.    5.
-1.    0.   -2.   -3.   -5.   -1.   -2.   -3.   -2.    2.    4.    0.    6.
-4.   -4.   -4.   -6.   -4.   -5.   -5.   -5.   -2.    1.    2.   -5.    0.    9.
 1.    0.   -1.   -1.   -3.    0.   -1.   -1.   -2.   -3.   -1.   -2.   -5.    6.
 1.    0.    1.    0.    0.   -1.    0.    1.   -1.   -3.    0.   -2.   -3.    1.    2.
 1.   -1.    0.    0.   -2.   -1.    0.    0.   -1.    0.   -2.    0.   -1.   -3.    0.    1.    3.
-6.    2.   -4.   -7.   -8.   -5.   -7.   -7.   -3.   -5.   -2.   -3.   -4.    0.   -6.   -2.   -5.   17.
-3.   -4.   -2.   -4.    0.   -4.   -4.   -5.    0.   -1.   -1.   -4.   -2.    7.   -5.   -3.   -3.    0.   10.
 0.   -2.   -2.   -2.   -2.   -2.   -2.   -1.   -2.    4.    2.   -2.    2.   -1.   -1.   -1.    0.   -6.   -2.    4.
    
```

//

DBGET integrated database retrieval system

A BLOSUM mátrix sorozat

- **BLO**cks of Amino Acid **SU**bstitution **M**atrix
- Block: rokon fehérjék toldás nélkül illesztett szakaszai
- Több mint 2000 block-ból számoltak
- Több mint 500 fehérjecsaládból indultak ki
- A sorozatban minden fehérjét bevettek, amelyek rokonsági foka meghaladt egy bizonyos mértéket

GenomeNet

Database: AAindex
 Entry: HENS920101
 LinkDB: [HENS920101](#)

H HENS920101

D BLOSUM45 substitution matrix (Henikoff-Henikoff, 1992)

R LIT:[1902106](#) PMID:[1438297](#)

A Henikoff, S. and Henikoff, J.G.

T Amino acid substitution matrices from protein blocks

J Proc. Natl. Acad. Sci. USA 89, 10915-10919 (1992)

* matrix in 1/3 Bit Units

M rows = ARNDCQEGHILKMFPSTWYV, cols = ARNDCQEGHILKMFPSTWYV

```

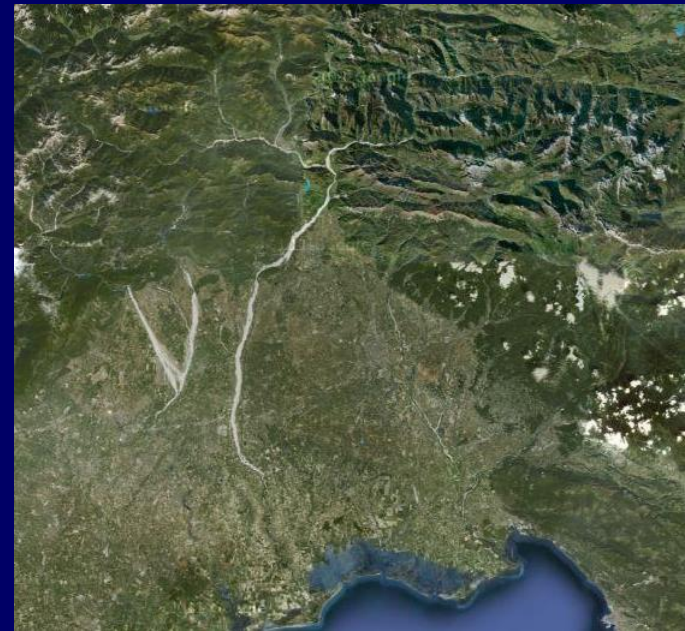
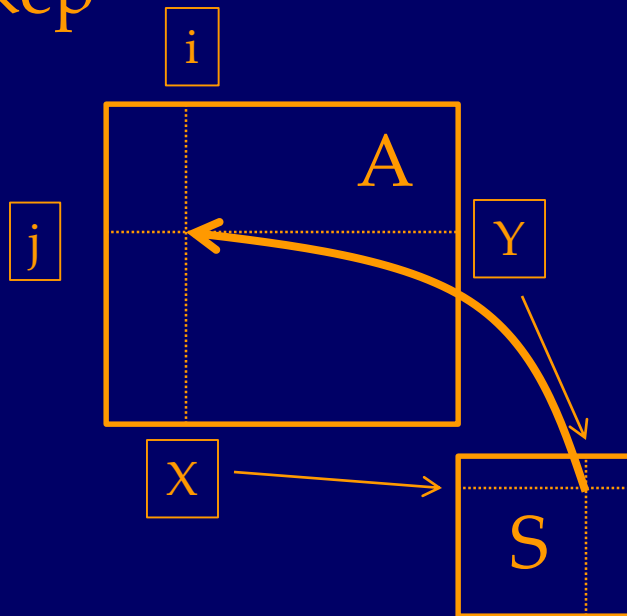
5.
-2.   7.
-1.   0.   6.
-2.  -1.   2.   7.
-1.  -3.  -2.  -3.  12.
-1.   1.   0.   0.  -3.   6.
-1.   0.   0.   2.  -3.   2.   6.
  0.  -2.   0.  -1.  -3.  -2.  -2.   7.
-2.   0.   1.   0.  -3.   1.   0.  -2.  10.
-1.  -3.  -2.  -4.  -3.  -2.  -3.  -4.  -3.   5.
-1.  -2.  -3.  -3.  -2.  -2.  -2.  -3.  -2.   2.   5.
-1.   3.   0.   0.  -3.   1.   1.  -2.  -1.  -3.  -3.   5.
-1.  -1.  -2.  -3.  -2.   0.  -2.  -2.   0.   2.  -1.   6.
-2.  -2.  -2.  -4.  -2.  -4.  -3.  -3.  -2.   0.   1.  -3.   0.   8.
-1.  -2.  -2.  -1.  -4.  -1.   0.  -2.  -2.  -2.  -3.  -1.  -2.  -3.   9.
  1.  -1.   1.   0.  -1.   0.   0.   0.  -1.  -2.  -3.  -1.  -2.  -1.  -1.   4.
  0.  -1.   0.  -1.  -1.  -1.  -1.  -2.  -2.  -1.  -1.  -1.  -1.  -1.  -1.   2.   5.
-2.  -2.  -4.  -4.  -5.  -2.  -3.  -2.  -3.  -2.  -2.  -2.  -2.   1.  -3.  -4.  -3.  15.
-2.  -1.  -2.  -2.  -3.  -1.  -2.  -3.   2.   0.   0.  -1.   0.   3.  -3.  -2.  -1.   3.   8.
  0.  -2.  -3.  -3.  -1.  -3.  -3.  -3.  -3.   3.   1.  -2.   1.   0.  -3.  -1.   0.  -3.  -1.   3.  5.
    
```

//

DBGET integrated database retrieval system

Az illesztőfelület

- A két szekvencia minden részletét összevontjuk a pontozómátrix alapján
- Az illesztőfelület egy mátrix – „domborzati térkép”

Példák:

PAM10:

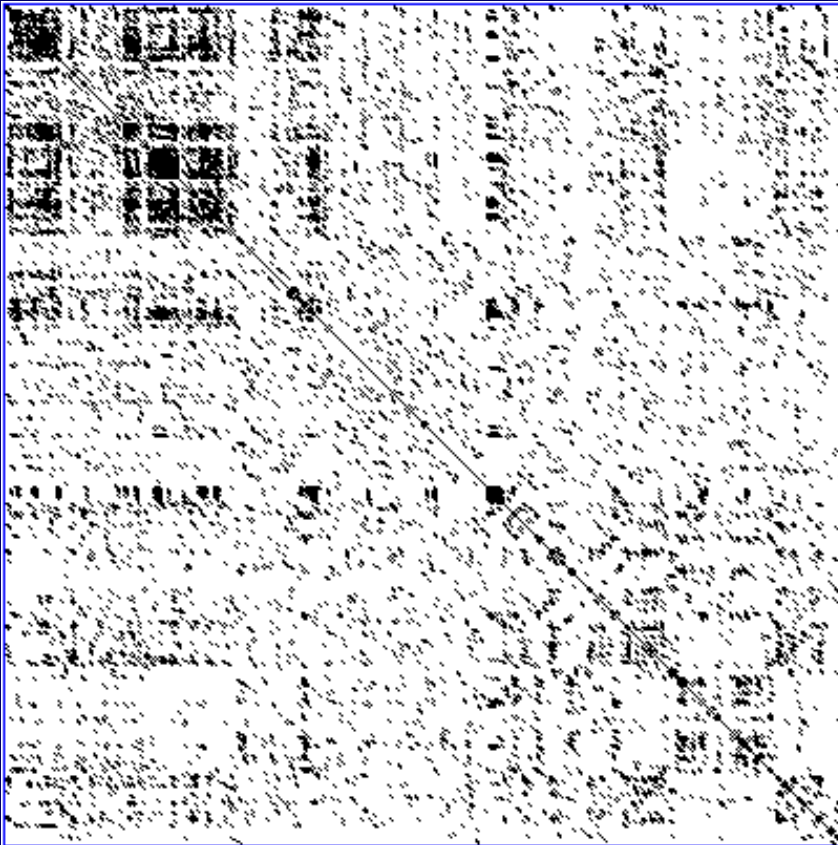
	A	N	C	I	E	N	T
R	-10	-9	-11	-8	-15	-9	-10
E	-5	-5	-20	-8	8	-5	-9
C	-10	-17	10	-9	-20	-17	-11
E	-5	-5	-20	-8	8	-5	-9
N	-7	9	-17	-8	-5	9	-5
T	-3	-5	-11	-5	-9	-5	8

Blosum30:

	A	N	C	I	E	N	T
R	-1	-2	-2	-3	-1	-2	-3
E	0	-1	1	-3	6	-1	-2
C	-3	-1	17	-2	1	-1	-2
E	0	-1	1	-3	6	-1	-2
N	0	8	-1	0	-1	8	1
T	1	1	-2	0	-2	1	5

A DotPlot

- Az illesztőfelület elemeit pontok jelölik
- Ha a pontszám nagyobb, mint egy megadott érték – a pont fekete
- A hasonló szakaszokat a diagonálissal párhuzamos pontsorok jelzik

Needlemann-Wunsch algoritmus

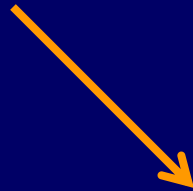
- A felület minden pontja új illesztés kiindulópontja
- A széleket nem számítva minden pontból 3 lehetséges irányba lehet lépni
- Minden pontba 3 irányból lehet odaérni (kivéve a széleken)
- Diagonális irány: az illesztés folytatása
- A szélekkel párhuzamos irány: betoldás valamelyik szekvenciába
- Melyik útvonal adja a legnagyobb pontszámot összesítve

Az algoritmus 3 elemi lépése

$$S_{(i,j)}$$

$$S_{(i,j)} - \text{gap} = S_H$$

$$S_{(i,j)} + M_{(i+1,j+1)} = S_C$$

$$S_{(i,j)} - \text{gap} = S_V$$

A legmagasabb pontszám nyer

$$S_{(i,j-1)} - \text{gap} = S_V$$

$$S_{(i-1,j-1)} + M_{(i,j)} = S_C$$

$$S_{(i-1,j)} - \text{gap} = S_H$$

$$S_{(i,j)} = \max\{S_C, S_V, S_H\}$$

	A	N	C	I	E	N	T
R	-1	-2	-2	-3	-1	-2	-3
E	0	-1	1	-3	6	-1	-2
C	-3	-1	17	-2	1	-1	-2
E	0	-1	1	-3	6	-1	-2
N	0	8	-1	0	-1	8	1
T	1	1	-2	0	-2	1	5

0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	-1	Ver: $0 - 0 = 0$		3	-1	-2	-3	
0	Cont: $0 - 1 = -1$			-3	6	-1	-2	
Hor: $0 - 0 = 0$			17	-2	1	-1	-2	
0	0	-1	1	-3	6	-1	-2	
0	0	8	-1	0	-1	8	1	
0	1	1	-2	0	-2	1	5	

0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	Ver: $0 - 0 = 0$			-2	-3
0	0	-	Cont: $0 - 2 = -2$			6	-1
0	-3	Hor: $0 - 0 = 0$			-2	1	-1
0	0	-1	1	-3	6	-1	-2
0	0	8	-1	0	-1	8	1
0	1	1	-2	0	-2	1	5

0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	-2	Ver: $0 - 0 = 0$			-3
0	0	-1	1	Cont: $0 - 2 = -2$			-2
0	-3	-1		Hor: $0 - 0 = 0$			-2
0	0	-1	1	-3	6	-1	-2
0	0	8	-1	0	-1	8	1
0	1	1	-2	0	-2	1	5

0	0	0	0	0	0	0	0	
0	->	0	->	0	->	0	->	
0	->	0	Ver: $0 - 0 = 0$			6	-1	-2
0	-3	Cont: $0 + 0 = 0$		-2	1	-1	-2	
0	Hor: $0 - 0 = 0$		1	-3	6	-1	-2	
0	0	8	-1	0	-1	8	1	
0	1	1	-2	0	-2	1	5	

0	0	0	0	0	0	0	0	
0	0	0	0	0	0	0	0	
0	0	-1	Ver: $0 - 0 = 0$			-1	-2	
0	-3	-1	Cont: $0 - 1 = -1$			-1	-2	
0	0	Hor: $0 - 0 = 0$			-3	6	-1	-2
0	0	8	-1	0	-1	8	1	
0	1	1	-2	0	-2	1	5	

0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	1	-3	Ver: $0 - 0 = 0$	-2	-2
0	-3	-1	17	Cont: $0 + 1 = 1$	-2	-2	-2
0	0	-1	Hor: $0 - 0 = 0$	6	-1	-2	-2
0	0	8	-1	0	-1	8	1
0	1	1	-2	0	-2	1	5

0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	1	1	6	6	6
0	0	0	17	17	17	17	17
0	0	0	17	17	23	23	23
0	0	8	17	17	23	31	31
0	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

The table displays a dynamic programming matrix for sequence alignment. Red arrows indicate the path of maximum alignment score from the start (top-left) to the end (bottom-right). The path starts at (R,A), moves right to (R,N), then down to (E,N), then down to (C,N), then down to (E,N), then down to (N,N), then down to (T,N), and finally right to (T,T). The cells (E,N), (N,N), and (T,N) are circled in green, indicating they are part of the optimal alignment path.

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

The table displays a dynamic programming matrix for sequence alignment. Red arrows indicate the path of maximum alignment score from the start (R) to the end (T). The path starts at (R,A), moves right to (R,N), right to (R,C), right to (R,I), right to (R,E), down to (E,E), down to (C,E), down to (E,E), down to (N,E), down to (T,E), right to (T,N), and finally right to (T,T). The cells (E,E), (N,N), and (T,T) are circled in green, indicating they are part of the optimal alignment path.

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

Diagram illustrating a dynamic programming table for sequence alignment. The table shows scores for alignments between the sequence 'R' and 'E' (rows) and 'E', 'C', 'E', 'N', 'T' (columns). The values are calculated based on a scoring scheme (e.g., match = 1, mismatch = -1, gap = -2). The path of maximum alignment is highlighted with dashed green circles and arrows, starting from the bottom-right cell (36) and moving back to the top-left cell (0).

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

Diagram illustrating a dynamic programming table for sequence alignment. The table shows scores for alignments between the sequence 'R' and 'E' (rows) and 'E', 'C', 'E', 'N', 'T' (columns). The values represent the maximum score for each sub-problem. The path of optimal alignment is highlighted with dashed green circles and arrows, starting from the top-left cell (0) and ending at the bottom-right cell (36). The path includes cells (R,E), (E,C), (C,E), (E,N), (N,T), and (T,T).

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	0	8	17	17	23	31	31
T	1	8	17	17	23	31	36

The table displays a dynamic programming matrix for sequence alignment. The sequence 'R' is aligned with 'E', 'C', 'E', 'N', 'T'. The values in the cells represent the cumulative score at each step. A path of optimal alignment is highlighted with dashed green circles and arrows, starting from the top-left cell (R, A) and ending at the bottom-right cell (T, T). The path consists of the following cells: (R, A) [0], (E, N) [0], (C, C) [17], (E, I) [17], (E, E) [23], (N, N) [31], and (T, T) [36].

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	1	6	6	6
C	0	0	17	17	17	17	17
E	0	0	17	17	23	23	23
N	ANCIENT REC-ENT		17	23	31	31	
T			17	23	31	36	

Az algoritmus jellemzői

- A feladat mindig megoldható az összpontszámra nézve
- Az optimális közös ösvényre nem feltétlenül van egyértelmű megoldás
- A megoldás függ a használt pontozómátrixtól két adott szekvenciára
- A memóriaigény a két szekvencia hosszának szorzatával arányos

Mit jelent ez fehérjék esetén?

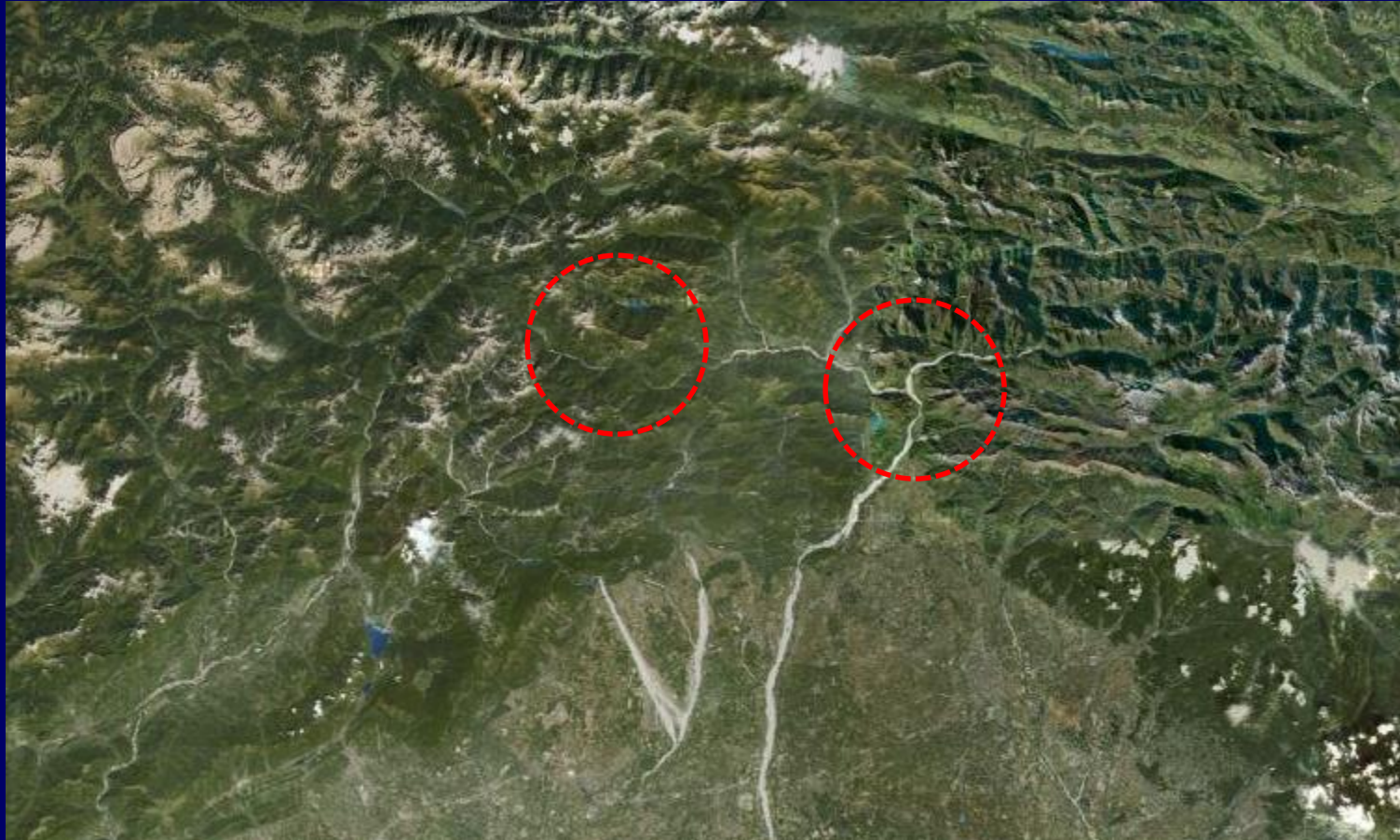
- A jellemző hossz kisebb 1000 AA-nál
- A mátrix mérete: 1 000 000 elem
- Memóriaigényben ez kb. 1 Mb szűkösen, 5 Mb kényelmesen
- Vagy sokkal kisebb memória, de több idő
- Az új számítógépeket legalább 2 Gb memóriával árulják, de gyakran még többel
- Fehérjék N-W illesztése nem probléma

Mit jelent ez nukleinsavak esetén?

- A szekvenciák hossza lényegesen nagyobb – akár 200 000 000 bázis is lehet
- A pontozó mátrix az egységmátrix: 1 a diagonálisban, 0 máshol
- Ezért sokkal kevésbé differenciál
- Sokkal több lesz a nem visszakövethető ösvény
- Nukleinsav szekvenciák illesztése nehezebb

Szünet

Smith–Waterman algoritmus

- Lényegileg az N-W algoritmus változata két apró eltéréssel:
 - A betoldásokat (vizzintes vagy függőleges lépéseket) bünteti az algoritmus
 - A negatív pontszámokat felülírja és 0-ra állítja be
 - Így az illeszkedő szegmensek nem feltétlenül érik el a matrix szélét
 - A legnagyobb mátrixelemtől kezdve kezdjük visszafejteni az illesztést, 0-nál megállunk

	A	N	C	I	E	N	T
R	-1	-2	-2	-3	-1	-2	-3
E	0	-1	1	-3	6	-1	-2
C	-3	-1	17	-2	1	-1	-2
E	0	-1	1	-3	6	-1	-2
N	0	8	-1	0	-1	8	1
T	1	1	-2	0	-2	1	5

0	0	0	Set: $E = 0$			*	0	0
0	-1	Ver: $0 - 1 = -1$			1	-2	-3	
0	Cont: $0 - 1 = -1$			6	-1	-2		
Hor: $0 - 1 = -1$			-2	1	-1	-2		
0	0	-1	1	-3	6	-1	-2	
0	0	8	-1	0	-1	8	1	
0	1	1	-2	0	-2	1	5	

0	0	0	0	Set: $E = 0$				*	0
0	0	-2	Ver: $0 - 1 = -1$				2	-3	
0	0	Cont: $0 - 2 = -2$				-1	-2		
0	Hor: $0 - 1 = -1$				1	-1	-2		
0	0	-1	1	-3	6	-1	-2		
0	0	8	-1	0	-1	8	1		
0	1	1	-2	0	-2	1	5		

0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	Set: $E = 0$ *				0	0
0	0	0	Ver: $0 - 1 = -1$				0	0
0	0	0	Cont: $0 + 0 = 0$ *				-1	-2
0	-3	0	Hor: $0 - 1 = -1$				1	-2
0	0	0	-3	6	-1	-1	-2	
0	0	8	-1	0	-1	8	1	
0	1	1	-2	0	-2	1	5	

0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	1	0	0	0	0	0
0	-3	-1	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	8	-1	0	-1	8	1	0
0	1	1	-2	0	-2	1	5	0

Annotations:

- Set: $E = 0$
- Ver: $0 - 1 = -1$
- Cont: $0 + 1 = 1$ *
- Hor: $0 - 1 = -1$

0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	1	0	6	5	4
0	0	0	17	16	15	14	13
0	0	0	16	15	22	21	20
0	0	8	15	16	21	30	29
0	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	0	8	15	16	21	30	29
T	1	7	14	15	20	29	35

	A	N	C	I	E	N	T
R	0	0	0	0	0	0	0
E	0	0	1	0	6	5	4
C	0	0	17	16	15	14	13
E	0	0	16	15	22	21	20
N	CIENT		15	16	21	30	29
T	C-ENT		14	15	20	29	35

Résbüntetési sémák

- Az N-W algoritmus nem alkalmaz résbüntetést
- Az S-W algoritmus érzékeny a résbüntetés mértékére
- Nem egyenletes résbüntetési sémák:
 - A szekvenciák két végén nincs büntetés
 - A toldás megnyitását jobban büntetik, mint a toldás szélesítését
 - Helytől függő büntetőpontszám

Mire jó végül is ez az egész?

- Honnan tudni, hogy volt-e közös őse két szekvenciának?
- Mindkét algoritmus ad valamilyen megoldást
- Mindig, még két véletlen szekvenciára is
- Az igazi kérdés: két szekvencia jobban illeszkedik-e, mint az véletlen esetben várható? Ha jobb, milyen mértékben jobb?
- A közös eredet feltételezésére valószínűségi választ tudunk adni

Mit tanultunk ma?

- Két illesztendő szekvencia egy illesztő felületet feszít ki
- A felület pontjait egy helyettesítési mátrix megfelelő elemei adják
- Az illesztő felület optimális bejárásával kapjuk magát a szekvencia-illesztést
- Megkülönböztetük lokális és globális illesztést

Feladat 3

- Készítsd el az illesztő felületet egy tetszőleges szekvencia (pl. a neved, és a 'SEMMELWEIS' szekvencia) közt és ez alapján keressed meg az optimális illesztést.
- Internetes forrás:
 - <http://baba.sourceforge.net/>